

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap házhozordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 68. szám, első emelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizethetni helyben a szerkesztőségnél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvetetnek. A beíratásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. vagy 7 uj krajcárnyi díj számíttatik.

Kiadó hivatal: belváros, bécsi utca Uhrmann Márton műkereskedésében.

Kedd, november 29. 1859.

48. szám.

Második évi folyam.

A bántási ugar-kérdés.

(Vége.)

Hogy a talaj különféle alkatelemekből állván, s különféleképp is mivelteván, minden egyes esetben más táperősítést igényel, azt már kellőleg kimutatva hiszem: sőt vannak a fenebbi osztályozásban növények és termékek, melyek nálunk nem is tenyészthetők éghajlati okok miatt, mint a cukornád, gyapot sat. E miatt léteznek a hő mérsékleti égalj alatt mivelési módok, mik minket nem illetnek: olvassuk ugyanis, hogy a cukornád talaját marhavérrel trágyázzák, mi nálunk egyedül nem alkalmaztatik, valamint hogy a cukornád is 18 havi növése alatt okvetlen elfagyna.

Ha a bántási birtokos kiválóan magtermelésre szorítja telkét, az kénsavany-alkatrészeit csakhamar elfogja veszteni, s többé magot nem érlelni: ha tehát mégis e szándéka foganatosításával felhagyni nem akar, kénytelen kénsavany tartalmu keveréket vegyíteni földébe, s mint főnebb láttuk, e tekintetben leggyökeresebb és hatásosabb szer a csontliszt, mely egy negyedrészen kénsavanyt tartalmaz. Hogy ezen trágyanem nálunk eddig szokásban nem volt, az megfogható, mivel nálunk egyáltalán minden trágya szükségfelettinek tekintett, s a gazdasági vegytanban ugyszólván maig is az öreg A-nál vagyunk, minthogy a gyakorlatot tartjuk az egyedüli mesternek, az elmélet ajánlatait szokásunk megmosolyogni. Ezelőtt 15—16 évvel hazánkban nagy zaj volt a csontliszt-trágya miatt, s emlékezhetünk, hogy számos haladni kívánó gazda vett egy pár szekér hulladékot a fésűsök és egyéb szarv vagy csontszer-mesterektől, el is hintette telkén, de meg is fogadta, hogy nem teszi többet. Miért? Először, mert semmi látható hasznát nem tapasztalta, a mint hogy nem is tapasztalhatta, mert nem az olyféle nyers csonthulladékot érte a gazdaszat a csontliszt alatt, hanem az égetett és a cukorgyárakban már nedvszűrésre használt, így a belekeveredett növényrostok által könnyen porhadásra kész csontlisztet, mig ellenben a nyers hulladék tömegtelen idő múlva, s nem is egyszerre oszlik fel a földben, arra e szerint észrevehető befolyást nem is gyakorolhat. Persze, az érintett kísérletek idejében hazánkban még cukorgyárak nem voltak, tehát onnét nem is kaphattak az illetők csontlisztet, azonkívül nem is vigyáztak kellőleg az utasításra, különben oly bakot nem

löhettek volna, melynek még 2-or azon kellemetlen következése is volt, hogy a csont szaga a szél által a marhaesorda felé vitetvén, az egész gulya reaszaladt a földre, alig lehetvén elterelni onnét. Angolországban különös népszokási előítéletelnél fogva az emberganajt trágyául nem lehetvén használni, bár a leghathatósabb mindenek között, a nép reá szorul a csontlisztre, azért is olvashattuk nem régebén, hogy még saját elesett testvéreik csontjait is kiásatják a csatatéren, s hajó-rakmányszámra viszik a cukorgyárakba, onnét földjeik trágyázására.

Nálunk a kénsavany előállításának legközelebbi módja a hamu, s pedig a szerves testek, azaz növények hamva, melyek közül különösen a magérlelők szárai tömeges illósavakat tartalmaznak. Ezért szokás újabb időkben a trágyát is égetni, de lagtanácsosb a tarlóégetés, csakhogy vigyázattal kell vele eljárni. A trágyában illósav-szaporitást salétromsav és vasvitriollal öntözés által is szokás eszközölni, minek még azon mellékes haszna is van, hogy a trágya büzét elveszi.

Szintén a mult évtizedben, mikor Liebig gazdasági vegytana Gieszenben megjelent, egész forrongás levén a termelési rendszerek fölött, ennek zaja hozzánk is behatott, és szintén mint a csontlisztet, oly lármás buzgalommal ajánlotta egyik a másiknak a gipszet, meszet, krétát. Ezzel is szintén oly tévmodor követtetett, mint a csontliszttel. Hogy melyik növények kívánnak mésztalajt, láttuk fennebb, ott tehát, hol a föld maga mészfajú alkatrészekkel bir, roppant pazarlás a mészpor hintése, valamint csak esetlegesen káros, de semmi esetben hasznos nem lehet a mészpor oly növényeknek, melyek szervezete azt nem kívánja. Igaz, hogy a fiatal, növéjükben elmaradt növények a mészporozás által gyors és látható haladást kapnak, s ezért az időjárás miatt későn vetett (de csak tavaszi) növényekre néha tanácsolható; különösen a hüvelyeseknek jótékony; — de a földre drága gipszport beszántani senkinek jó lélekkel nem tanácsolható.

A másik növekvési főtényezőt, az ammoniákat csak rothadék bekeveréssel tanácsos a földdel közölni, mert van ugyan nyoma a tulbuzgalomnak, hogy a kőszéngázt tisztításkor sósavon vezetik keresztül, s ez által a sósav sósavas ammoniákká változván, ajánlák ezen ammoniákat közvetlenül a földbe szántani; de két-

séges, azonfelül drága szer is, kivált ha tekintjük, hogy a trágya és növényhulladékok rothadásuk által képesek olcsón ellátni a földet ammoniákkal, sőt porhadékkal, mi ismét könenyartató.

Éppen mivel az ammoniakolvadék volt csak nemrég is buzgóan a magfürösztésre ajánlva, nem mulasztatom el, ezt is megemlíteni. Tömérdek azon leleményes langeszek száma a gazdaszat körül, kik a magokat trágyakivonatokban, gipszoldatokban, ammoniaklében s a jó isten tudja, minő szerekben nem akarák az elvetés előtt fürösztetni, s mindazon szereket a jövedelmesség reményében nem csak titokban is igyekeztek tartani, de rendkívüli erejüket nagy hangon oly hozzá-tétellel hirdeték, hogy ezentul ezek következtében a trágyázás szükségfeletti. Hogy egykét jóhiszemű áldozatot lépre kerítettek, tudjuk, de hogy egy ilyen magfürdőknek sem volt eddig a magasztalt sikere, azt is tudjuk szintén. Sokakat azon körülmény vitt e hiedelemre, mert tapasztalák, hogy elvetett magjaik nagyon hiányosan keltek ki, valamint hogy elismert dolog maig, hogy a vetéssel tömérdek pazarlás okoztatik országszerte. Ezt elkerülendő, hirdetnek a gazdaszati társulatok jutalmakat oly sorvető gépekre, melyek olcsók is legyenek, hogy a nép elfogadhassa: Aubert boroszlói vegyész állítása szerint a magok kétharmadának ki nem kelése onnét ered, mert nagyon mélyen fekszenek a földben, s a csiraburok részint a földteher alatt elvész, részint léghez nem juthatván elpállik, — szükséges volna e szerint a vetőgépek készítésénél arra is ügyelni, hogy azok semmi esetre két hüvelyknél mélyebbre ne tegyék a magot, mert láthatni, hogy a félhüvelyknyire földöttek a legbujább sarjat növesztik.

Nem lesz itt helyén kívül megemlíteni, hogy több birtokosok kísérletet tettek a külföldről mult években ajánlott megkapalásával a magnövényeknek, névszerint a buzának. A kísérlet — a kapálás ugyis csak a sorvetés után levén lehetséges — kitünő eredményt szolgáltatott, s ugyanazon teleknek kapált holdja felénnyivel több s e mellett általában szebb magot is adott. Ugyde ezen modor terjedelmes birtokoknál a kivihetőség során kívül esik, ha csak a sorvető után még egy annak barázdáihoz alkalmazott tisztító, talán csupa csoroslyákból álló, nem készítetik, mely a baromerőveli kapálást lehetővé tegye, mert emberkézzel kivihetetlen, ugyis éppen azon időre esik a tavaszi vetés is.

Hogy a trágya miképp kezelendő, arról e cikkben elmélkedni többé nincs helyén: ennek célja csak eszmék ébresztése volt, hogy miként kerülheti el a gazda az erőpazarló ugarhevertetést. Hogy a tárgy bősége a vele összeköttetésbeni részek nézletére is vezetett, bocsássa meg, ki nem szívesen lapozta át: én részemről azon nézetben vagyok, hogy minden birtokos, ki telke talaját ismeri, s az ehez alkalmazott váltórendszer követi, bátran elhagyhatja az ugarhevertetést, mit csak pazarlásnak tarthatni a mostani drága időben, mikor a tenyérnyi helyet sem lehet elhanyagolni.

Hogy az ugart sok helyütt, különösen helységek-nél, legelő hiányában volt szokás parlagon hagyni, az

elég rossz kénytelenség volt, de a most bekövetkező tagosztályok nem csak azt teszik lehetlenné, hanem a marhának folytonos istállóztatását vonják maguk után, mikor aztán a gazda belátja, hogy egy holdnyi takarmányvetés több marhát kitart, mint 4 holdnyi legelő, sőt 8 holdnyi ugartarló. A tagositott parasztgazdák tehát jóformán kényszerülve lesznek nézeteim követésére, hogy a nagyobb birtokos földesurak, illetőleg tisztjeik szívesben ragaszkodnak e régi modorhoz, azt a következés s egyesek haladási vagy maradási buzgalma döntendi el.

Éöttevényi.

A thordai hegyhasadék.

Thorda közelében, az országúttól kissé félre, mintegy félmérföldnyire a regényes táju „Thordaakná“-tól esik Erdély legnagyobb s legkitünőbb különösségeinek egyike. Ez a „Thordahegy hasadéka,“ mely e ropant meszes szirt oldalát majd 200 ölnyi magasságra elválasztva, vadregényes szépségben vezetí keresztül rajta egy csergedező patak ágyát. E hasadék szirtpartjai oly tündöklő fehérek s simák, oly egyenességűek, mintha nem a természet, hanem művészi ész s kéz helyhezé vala ide a vadon táj érdekesítése s szépítése végett.

A patakcsa egyenlő — majd ölnyi — szélességre foglalja el a hasadék mentét; mindkét martján egyegy ösvényt hagyva szabadon gyalogosoknak; oly jót s kényelmest azonban, hogy Erdély városai nem igen dicsekedhetnek hasonló járdával még főbb utcáikban sem; majd másfél órányira vezetve a legszebb egyenes uton s azután — a hasadék végeztével — rögtön megállva, a nélkül hogy láthatnók folyását, végét, kezdetét — a meredek, kopár hegyfalnak vetve hullámkált. Fen a magasból lenézve, egy keskeny fehér vonalt látni csak, mely mint egy ér választja szét a rémitő szirteket. A mohlepte partról mint egy művészi kézből eredt fedetlen gyalogut ürét vélnök látni a nagy természetnek e kietlen tájára vetett remekművén. — Alólról felnézve aggasztó nyomással látjuk a szabad eget oly közel felettünk, mintha az óriási nyílás fedelét képezni volna oda téve s futólag emelten, oda támasztva.

Jobbról s balról a szirtfalakban részint a természet s időhatási, részint buvár kísérletek alkalmával emberi kéz által idézett ürek, barlangok vannak itt-ott, néha 2—3 ölnyre behatva a mészke csillámló rétegeibe, odvul szolgálók baglyok, s fészkül mindennemű nagyobb madaraknak; melyek — hogy tudnak e mészmérgezte légkörben létezni — talány előttünk.

Ezelőtt mintegy 8 évvel egy kis csapat thordai iskolás fiu „Majales“-t csinálva szüleik tudtán kül, ide rándultak, s a „Szent-László patak“ partján elszenderedtek; estve honn az aggodó szülék keresve keresék s kiálták őket, — hiában az egész éjen át; miglen reggel egykettőnek eszébe jutva a „hegykalócs,“ (igy nevezte el a táj népe a hasadékot) ott meg is lelék a gondatlan gyermekeket, — jókor ugyan még, mert már

magokon kül voltak a meszes lég hosszas beszívásától s csak rögtöni kivitel s orvosi segély menté meg őket a megfuladás halálától.

A hasadék eredetének különben regényes mondája van, s nem csekély büszkeséggel tartanak rá a környék lakói, dicsekvé véle a kérdezőknek.

Midőn — így szól a rege — Sz. László magyar király legelkeseredettebb ellenitől a — még akkor pogány — kunoktól megveretve, kéntelen volt Magyarhonból szökve jönni át Erdélybe, s hiában keresett menhelyet mindenhol, elért Thorda vidékére is, szorosan, lépten majd követve üldözőitől, kik vérengző dühvel üzik mindenha tetemes dijt téve fejére.

A szegény király éjre megtérve Thorda egyik végső házikójába, hallá, mint érkeztek oda az üldöző pogányok s kutaták fel a házakat, ordítva, káromolva s halállal fenyegetve a város lakóit, ha őt, a tudtokkal ott rejtőzöt ki nem adják. Alig tudott még öltözetlen az ablakon menekülni a setét éjbe, s nem tudva merre, szaladva folytatá útját.

Szive legnagyobb megszorulásában egy árokban látá virradni a reggelt, s mármár újra hallá vad üldözői kurjongását, menekvést semerre — s óriás léptekkel látva s érezve a végveszély közeledtét.

Térdre borul ekkor, s mélyen megilletődve könyvelt szemekkel tárja ég felé karjait, a keresztény istenhez esdve megmentéseért. — Ekkor — midőn a már őt megpillantott vadak elől végszökésre készteté fellankadt testét, meghallgatni látszék őt az ég! A hegy borzasztó csattogás közt megnyílt előtte, s eltűnt üldözői szemek elől.

Üvöltve, dühösen keresék azok még soká a királyt, — de ő napok mulva jelent csak meg újra a barbárok távozta után, s — mint győztes térve meg honába — egy kápolnát építtetett menekvése helyére, a thordai hegyhasadék felé.

A kápolna összedőlt azóta, s nyomai is eltűnének a nagy idők tengerébe; de vannak még ájtatos lelkek, kik néha egy rövid imára megállanak a „Szent-László rejteke“ alatt.

Khern.

Régi levéltárca.

Közli Ránosztai Rezső.

Bethlen Gábor levele Pázmán Péter bíbornok-érsekhöz.

Gabriel Dei gratia cet. Illustriss. ac R.R. cet.

Az Kegielmed levelet ez mai napon utunkban szolgálja által vettük, melybeől irasanak minden reszeit megh ertettük. Az miazert illethi az kegielmed Nikels-purgbol vizza meneteli utan Cziaszar eő Felsegenek valo relatioiatt, es az vegezes szerent az Commissariusoknak az eő Felsege részereől való denominatioiatt, azt myis hozzank megh érkezett Commissariusinktól beősegesen ertettük, es az eő Felsegevel valo vegezeshez akarvan tartani magunkot, minekeleőtte Nagizombattbol megh indultunk volna, az mi reszünkreől való Commis-

sariusok denominalasara nem keves gondunk volt, melyet elis vegezven, es azoknak tetties Instructiot advan, mihez tarciak magokat, akaratumkott nekik intimaltukis, az kik elis hittiők, hogy annak idejen az nekik adot Instructionk szerent hivataliokban fogjatkozás nélkül el járnak. Cziak hoga kivantatik, a mint az vegezest az mi Commissariusink nekünk referaltak, hoga a szemeljeknek denominatioia egjenleőkeppen az Dunan innét nevezettek megh haladgiak számmal az mi reszünkreől valokat; seőt azok keőzzül kegielmed olliatis nevez, az kit mi denominaltunk mi reszünkreől való Commissariusnak: holott az Dunan inét cziak Forgacz Petert, Liptai Imrét, es Litassy Istvant denominaltuk: az Dunántul pedigh Nadasdy Pált, Szechy Mihalt, Sennyei Gáspart, es Szepsy Janost.

Elhittük azért, hoga eő Felsege Cziaszaris értvén ezt, az végezes szerent chelekezik ez dologhbólis, mivel in pluralitate personarum az dologhnak mivolta nem áal; elegend az, hoga mi szyncere akarunk az eő Felsegevel valo vegezes szerent mindenben procedalni. Ezek azért az mi Commissariusink annak idein Nagizombatba giülekeznek, es mi arrol Generalis Urunknak advan bizonios tanusagot, cziak az eő Felsege reszereől legienek készen, es vegjenek értelmelt eő Kegielmeteől, annak idein megh indulhatnak, es az dolgot exequalhattiak. Az Dunantulis Instructionk szerent tudosettiak az mi Commissariusink az eő Felsege részereől való kott, es egi mas értelmei vévén hivataliokban el járnak annak modgia szerent. Kegielmed azért ez szerent értheti az dologh felelől az mi akaratumkottis, es eő Felseget tudosithattia mind ezekreől. — Eandem felicitate valere desiderantes. Dat. in possessione Belus, die 17 Januarii anno Domini 1622.

Jll. ac R. R. D. V.

amicus benevolus.

Gabriel m. p.

Czobor Imre levele Pázmán Péter bíbornok-érsekhöz.

Nagysagodnak: mint Urunk Petronusunk ajánlom szeretettel valo szolgálattomath, jo egesseggel, hoszu eletel algia megh az Ur Isten Nagysagodat. Bethlen felül Nagysagodnak azt irhatom. „Asztala felül elgondolkodvan, igi felel neki: bizoni csak arrul gondolkodtam; nagi dologh az hoga az mikor az tracta elvegezödöth, utolso orabanis megh trefalt, es csufolt az Ersek. Azt monta, elmehetz Bethlen Kiralsággal, it hagiad az titulust: el higie minden ember, hoga bizoni inkab akarom hoga az testemeth koporsoban tegiek, hoga ne mint gialazatosan le tegiem. El higek bizoni az kezemeth Magyar Orszagon tartom, és az szemem bizoni az Bécsi kapura néz; Jagendorf felel, Fölseged fogagja szomath. A mint montam, bizoni mindenben megh mogja vagjon Fölségednek. Erre azt felelte, be megjek Erdelben, ot egi kevis ideigh megh njukszom, es helen hajjom az Orszagoth, az egesz Szekelsegith, es egieb renden levő vitezleő nepeth megh mustralom, es ismegh kijövök.“ Ez beszédith akarom Nagysagodnak

tutara adnom. Ez utannis a mit ertek, Nagisagodnak tutara adom. Tarchia Isten cet. Irtam Levan 14. Feb. anno Domini 1622.

Czobor Imre.

Bethlen Gábor levele Pázmán Péterhez.

Gabriel Dei Gratia ect. . . . Illustrissime et RR Domine.

Az kegielmed Sellyeről 21 Maii nekünk irtt levelet Chiaszar eo Felsege hozzank hochiatott edgük Commissariussa : Izdenecy András nekünk megh advan, abbeli irását megh olvastuk, ez az mint az elvegezett szent bekeseghnek megh tartasa feleöl nekünk leveleiben ir, azt beösegesen . . . megh értettük. Az miképpen azért ez eleöt mindenkor ugi mostis semmit inkab eleötünk viselni nem akarunk, mint annak minden reszeiben fogjatkozás nélkül valo megh tartasat, meliben semmit hatra sem hadtunk, ez utannis azon jó igieketünk continualni akariuk, chiak lassuk az eö Felsege részéreöl is annak modgia szerént valo effectualasat. Mellyekreöl Chiaszarnak eö Felsegenek mind beösegesen irtunk, mind pedigh Nunciusi által izentünk; elis hittük hogy Kegielmed azokat megh érti. Kevántatik azért, hoki eö Felsegeis ugy mint az egez Keresztjensegnek chiendes békeseghe oltalmazoiához illik, ugy visellie mind ezekben magat, az mint az eö Felsege Chiaszari meltosaga, es alatta valo Attiai kegyes gondviselese kevania. Meljben eö Felsege után Kegielmeteknek is eö Felsege beölch tanachynak faradni méltán szükségh; ne kellessék az Istennek iteleö szeki eleöt az sok Keresztjen vér ontásért Kegielmeteknek melto szamot adni. —

Ezekkel Kegielmedet az Ur Istennek joságos gondviselese alá aiánlván, Istenteöl minden jokat kevanunk.

Dat. in civitate nostra Colosuár die 30. Junii anno Domini 1623.

Illustrissimo ac RR. D. V.

amicus

Gabriel m. p.

Külföldi levelek.

IV.

Paris és Versailles. Mielött tovább folytatnók utunkat a regényes Schweiz bájvidékein, tekintsük meg Franciaországot, gondolám magamban; és most, midön oly könnyü a közlekedés, a gondolat és tett között, ha egyéb nem hátráltatja, csekély időköz vagygon. Reggel 5 óra 40 perckor elindultam Genfből, és este 6 és 1/2-kor Párisban voltam. Az ut egész Bellegardeig a Rhone jobb partján, kopár hegyek között vezet; melyeknek szikla padlatán, néhány száz lábnyi mélységben, zuhogva hömpölyög a vad folyam; mig a határhoz közel, ismét fölemelkedik egészen a part szégyeig. A határszélen megáll a vonat; az utasok kilépnek, láttamoztatják utleveleiket, megnyitják málhajókat, annak bizonyosságául, ha nines-e náluk valami tiltott portéka? és miután ezen kellemetlenségén átmen-

tek, szabadon járhatnak kelhetnek egész Franciaországban; a nélkül hogy többé valaki kérdené: hová mentek, mit kerestek? — Én Mácon- és Dijonon át, egyenesen a fővárosnak tartottam.

Távol legyen tőlem, hogy néhány napi itt mulatás után, ezen méltán nagyhirü világvárosnak leírását akarjam adni; melynek kellő ismertetéhez hetek és hónapok szükségesek. Annyit azonban mondhatok: hogy én néhány napi ittmulatásom alatt is többet láttam, többet bejártam, mint sok más hetek és hónapok alatt. Erre nézve akarok tehát rövid utasítást adni azoknak, kik talán először látják Párist, hogy idejüket és pénzüket célszerűen használják.

Először is ajánlom az utasnak, mielőtt Párisba érne, olvasson a városról valamit, hogy tisztán tudja: hová akar menni, és mit akar végezni? Forgassa át például a „Paris Illustré“ par une societé de litterateurs sat. címü igen jeles munkát; és azután vegye kezébe a „Guide de l'étranger a Paris“ utmutatót; melynek egyik oldalán a város térképe, a másikon annak nevezetességei vagynak följegyezve. Ennek segítségével, minden commissionaire vagy cicerone nélkül is könnyen oda talál, a hová igyekezett; mert dacára Páris nagyságának, és az utcák tömkelegének, alig van város, hol az ember olyan hamar tájékozhatná magát. Annyi köztér, sétány, tá as hosszú utca, boulevard, nagyszerü építmény, emlékoszlop és szobor van itt, mi az idegent utbaigazítja. Azonban időnyerés, költésékimelés és könnyebb tájékozás végett szükséges, hogy szállását a város közepe táján, valamelyik boulevardhoz közel vegye; például a boulevard des Italiens-en, rue Taitbout, hétel d'Espagne et de Hongrie-ban, Mr. Victor Liotnál; kinél most számos magyar megfordul, és mérsékelt díjért jó asztalt, és barátságos fogadtatást talál. Én ide szállottam.

Innen végig menvén a boulevard des Capucines-en, a rue de la Paix-be jutunk, mely a place Vendôme-ra vezet. Az első köztér, melyet olvasóimnak bemutatok, XIV. Lajos korából való, alakjára nézve rendes nyolcszög, környezve nyilvános épületektől, melyek neki bizonyos fenséget és ünnepélyt kölcsönöznek. De a tér disze, dicsősége a középen álló ércoszlop, melyet I. Napoleon az 1805-ki táborozás emlékére, a németektől elfoglalt ágyukból, Denon, Gondouin és Lepére művészek által készítettett, és 1810-ben aug. 15-én nyilvánossá tett. Az oszlop tetején először Napoleonnak Chaudet által öntött bronzszobra állott, mely a hatalmas császárt mint Caesart ábrázolja. Ezen szobrot utóbb a Bourbonok ledöntették, Lajos Fulöp pedig az Algirban nyert ágyukból újra öntette. Az oszlop és a tér tiszteletet parancsol, mely a valódi nagyságot méltán megilleti. Rajta ezen fölírás:

Neapolio. Imp. Aug.

Monumentum. Belli. Germanici.

Anno MDCCCV.

Trimestri. Spatio. Ductu. Suo. Profligati.

Ex. Aere. Capto.

Gloriae. Exercitus. Maximi. Dicavit.

Ha a vendomei oszloptól a rue Castiglionen végig megyünk, és Páris legérdekesebb utcáján, a III. Napoleon által néhány év alatt kiépített rue de Rivolin jobbra kanyarulunk, ott látjuk Páris, mondhatnám Franciaország fénypontját; mely elejénte XV. Lajos, utóbb a szabadság, azután a forradalom, később az egyetértés, a restauratio alatt pedig XVI. Lajos, és végre „Concordia“ térének nevezetett. Az alacsony hizelgés, a rútlelkű szolgaság, ugyan azon helyen állított XV. Lajosnak lovagszobrot, melyen néhány évtized mulva, atyáinak bűneiért, az ártatlan XVI. Lajosnak vére folyt. Korona és vérpad! milyen különbözök; és milyen közel állanak egymáshoz. A jövő gyászos eseményeinek előjelül szolgált azon csipős epigramm, mely XV. Lajos az erő, bölcsesség, igazság és békeszeretet jelképei által környezett lovagszobrának fölszentelése után, valamely reggelen a talapzatra függesztve találtatott

Grotesque monument, infâme piédestal :

Les vertus sont à pied, le vice est à cheval.

És a midőn azt letépték; néhány nap mulva emezt olvasák :

Il est ici comme à Versailles :

Il est sans coeur, et sans entrailles.

Most az aegyptusi gúlák karcsu testvére, ama háromezer négyszáz éves obeliszk, mely képiratával Rhameses és Sesostris tetteit dicsőíti, és Lajos Fülöp uralkodása alatt Afrikából bozattván, itt fölállítottatott, — jeleli a helyet, mely oly nevezetes, és oly sajnós események tanuja volt.

Ha itt a szobrok, oszlopok, ugrókatok nagyszerű candelaberek és paloták közepett, a 22 méter magasú granitszálhoz támaszkodunk, s a rue Royale-on végignéznén, előttünk látjuk azon egyszerű de colossalis, görög minta szerint épített templomot, melynek fölirata : „D. O. M. Sub Invoc. S. M. Magdalénæ ;“ s azután a Szajna tulpártján vele szemközt álló, és építészeti tekintetben öszhangzó Bourbon palotára, most a követkamara, Corps législatif, gyűlhelyére tekintünk; és ismét jobbról a Tuillériák kertjének árnyas sorain át a császári fénylakot, balról pedig a Champs-Élysées gyönyörű perspektívájában, ama nagyszerű diadalívet, az Arc de l'Étoile-t, I. Napoleon győzedeleinek pompás emlékét szemléljük; kivált midőn a Bois de Boulogneból, III. Napoleon remekművének csodálatából, száz meg száz diszkoeci visszatér; vagy este a lámpák ezrei tündérfényt árasztanak, s a várost ezen varázskörben uszni képzeljük; akkor látjuk csak, minő hatalmas Franciaország, akkor látjuk csak, hogy Paris igazán világváros, melynek Bécs, ez a mi kedves bálványunk, szolgálója sem lehet.

(Folytatjuk.)

Pados János.

Levelezések.

Bécs, nov. 18-án 1859. Legyen megengedve t. szerkesztő ur becses lapjában jó földieimhez néha-néha szót intézni, hogy elmondhassam nekik, hogy noha alig két hava, mióta tőlük eltávoztam, egy perccel sem kevesebb, mióta oda visszavágyódom; engedje elmondanom, hogy csak most tudom, mennyire szeretem magyar testvéreim, mennyire szabadkai földieim, mennyire szegedi szomszédjainkat, s mint sajnálom a szegény temesváriakat, a kiknél egy német lapszerkesztő talán meg is gazdagodhatik, míg a magyar, minden áldozatkészsége mellett is, alig képes magát föntartani; a kiknek a Kazinczy-ünnep csak tizennégy nappal később jutott eszökbe, és akkor is részvétlenség miatti félelemből elmaradt, de a kik a Schiller-ünnepet tömött színházzal tisztelték meg.

Ilyenek után tartanom lehet attól is, hogy mire haza jövök Temesburg-nak *) fogják városunkat nevezni, s én Temesvárt hasztalan fogom keresni — ez sajnós! ilyek halatára az érző honfi szive fájdalommal telik meg; az nem szégyen, ha a külföldiek agyarkodnak ellenünk, azt megvetéssel irigykedésnek nevezzük; de mit mondjunk, midőn a nemzet saját gyermekei összedugott kezekkel nézik nemzeti szent ügyünk fejlődését, sőt annak aláadásához is járulnak — ez szégyen, szégyen, melyet gyermek hoz saját szülő anyjára. De nem gondolom, hogy az általános megindulás érintetlenül hagyta volna a temesváriakat, sőt erősen hiszem, hogy ez új év meg fogja mutatni, hogy a temesváriak nem csak főn tudnak tartani egy magyar lapot, hanem szégyennek tartanak, ha egy, már két év óta kebelökben működő lap megszűnnék. Ezt annál inkább szeretném hinni, mert Szabadka, Baja — két magyar jellemű város — Temesvárt fővárosuknak tartják, és egy ottani magyar lap föntartása bizonyára őket is érdekelni fogja.

Engedje meg hogy elmondhassam, miszerint szemtanuja voltam egy népünnepnek, láttam egy nép kegyeletét nagy költője iránt kiáltó színekben; magasztos gondolatok leptek meg, mert láttam hódolni egy egész népet egy férfi előtt, ki ezelőtt száz évvel született, e születés-nap ünnep volt a legutolsó napszámoknak úgy, mint a legelőkelőbb hivatalnoknak; hazám, te a kegyelettel sokkal fukarabb vagy még; országunk fővárosában, a mint hallám, nem népünnep, hanem tudósok ünnepe volt Kazinczy napja. Ám a tudósok fényesen megülték, és hisz ezek képviselői, zamatja a népnek. Adja Isten, hogy elismérésből Kazinczy szelleme szállja meg az utódokat: „Hozva áldást a magyar hazára, szegyént, átkot áruló fiára.“

*) Az Üstökös Temesvár nevét így fordította : Warte, begrabe. Élceit akarván csinálni az Üstökös, tán maga sem gondolta, mily találó szót mondott rólunk. Sokat fognak a temesváriak még eltemetni, ha még soká várakoznak.

(Szerk.)

T Á R C A.

Idegen eszmék.

Beszély.

(Irta Nagy Ferenc.)

(Folytatás.) II.

Visszaérkezve a kastélyba, természetes volt, hogy a jövevények tovább nem bocsátattak, hanem megtelepítették, szobáikba hordatván podgyászaik. Mig a grófnök hivatni fogják, egymás közt elegyedtek beszélgetésbe.

— Kővár vidékéről nem erre a legegényesb ut Bécsbe — okoskodék Édesi — hiszen kerülőt csinál ön, mi okból?

— Hát Pestről Mócfalvára Hunyad megyén keresztül menni? — dörmögé a megsértett Drugeth.

— Én használtam az alkalmat, s Lugosra indultam látogatóba.

— S én is azon irányban, mit kevésbé ismerek, visszafelé meg a másik uton.

Jurátusunk az erdélyi ifjuval packázhatni vélt, mivel ennek önbemutatósi modora Magyarországon együgyüesen hangzott, de látván, hogy meg bir neki felelni, zavarba jött a beszéd folytatása iránt.

— Hát önnek mi a praedicatuma? — töré meg a csendet az erdélyi.

— Monori és erdő-szádi Édesi Kálmán — felelt a kérdező halkán ismételtetett magában.

No már ez megint egy oly kérdés volt pedig, mihez a jurátus egy csomó gunyosipkedést akasztott volna, ha ellenfelének korához mérve tulkomoly viselete őt nem fékezi. Egyáltalán nem tudta magát betalálni különös helyzetébe e csodálatos ifju ellenében.

Még csak négy-öt évvel is a forradalom előtt a két magyar haza a Királyhágón innen és tul oly idegenszerű elkülönzésben állt egymástól, mintha népeik a világ két végéről szakadtak volna véletlenül egymás mellé. Különvált kormány, különvált országgyűlés, külön törvények, s e mellett, valljuk meg, Erdélyben az önállósági időszakból megmaradt szabadabb belszerkezet, de egyszersmind ennek függetlenségét a jobban kifejlett „urhatnám,” nagy önelégültség, külszokások és intézmények iránti idegenkedés uralgott, — mig Magyarországon a nyugoti műveltség szélesb ösvényt gázolt ugyan már magának, a szellem nint a külsőség világpolgáriásb körben mozgott, de vele együtt mindinkább kezdett is elmaradni az eredeti bélyeg, mi az ősz nemzet egyes tagjait felismerhetőkké tegye.

Ez tud az oka, hogy az erdélyi nép, ha nem is mondjuk, a tudományosság, de a társadalmi műveltség körében sokkal selejtesebb volt vérszomszédjainál, és ezt irányukban készséges tisztelete mellett be is vallotta, de ellenben függetlenebb gondolkozásu és viseletü is volt ennél, az eredeti jelleg a külső simasággal még nem levén ugy leköszörülve.

Hogy az ő sajátágaik néha oly különcségeekben is mutatkoztak, miket már nálunk bogaroknak szokás nevezni, az csak egyéni jelenség volt, mi a közjellegen nem ejtett csorbát s általános gyarlóságnak csakis a cimvágyat lehet szemükre lobbantani: de másfelől nem is szenvedtek ők tudomást oly tárgyokban, hol még tanulniok lehetett, s ha a síkföldi vendégnek szép gyakorlott előadása volt, készek voltak tartalmatlan, vagy utólag kijavított beszédeit is elhallgatni, beismerve, hogy az gyönyört okoz nekik.

De mindezen alkalmak nagyon gyérek voltak, mert az erdélyiek, mintha ösztönszerűleg féltek volna a nyugoti simasággal ennek függelékeitől, az álzás, fényüzés, erkölcsi hanyatlástól, megelégedtek gyönyörű bércük és völgyeikkel, s nem szálltak át, csak kivételesen a nyugati síkra, mig a magyar ifjuság tele kortyokkal áhítózott az új nyugoti vezér-

szó, a civilisatio után, majd meg is feledkezve édesebb testvéréről a Királyhágón belül.

— Meg fogja ön az országgyűlést látogatni nemde? — kérde Kálmán vendégtársát, érezvén a hallgatagság illetlen voltát a két testvérhaza gyermekei közt.

— Azt nem mulasztom el — felelt élénken a kérdező.

— No ugy keressen fel engem Somfi kir. táblai ülnök urnál, kész szolgálatára állok önnek, miben csak követeli.

— S ha ön Erdélybe jövend egykor — mond kezét nyujtva Drugeth — tudositson engem, s bemegyek elébe Kolozsvárra.

Éppen jelentette az inas, hogy a grófnök szívesen látják vendégeiket, s így az éppen melegezésnek indulandott beszélgetés félbe lőn szakitva, de a két ifju karon fogva lépett a terembe.

— Eljen az unio! — kiáltott harsányan Arabella az érkezők elé — ezt már szeretem, így reményem van, hogy még megérem, miként a magyarnak csak egy hazája lesz.

— Az nekünk is forró ohajtásunk — viszonzza Édesi.

— Jogaink csorbitása nélkül — jegyzé meg Drugeth.

— Nem jó lesz mégis elhamarkodni — ingerkedék Arabella — de bizonyosan meg kellend előbb azt is állapítani, hova meneküljenek akkor a vérmes hazafiak, ha rosz fát tettek a tüzre.

— Hát Törökországba civilisálni — veté oda nevetve a kis Hedvig.

— Bocsánatot kérek méltóságodtól — szólt halkán a praefectus — ily minden magyarnak szent kérdésekkel ne tréfálkozzunk.

— Engedelmet édes öregem, — felelt az amazon — én magyar mágnás özvegye vagyok, kinek közvetve még az országgyűlésre is van beszólása, s ha éppen kedvem jöve Édesi urat követemül meghitelesíteni, bizony csak ugy instructioakat adnék elébe, mint a megyék az övéiknek.

— S alig fogná valaki azokat lelkiismeretesben követni, mint én méltás kegyurnőméit — vága közben hevesen a juratus, egészen feléledve azon rózsás reménytől, hogy a tréfából valóság is válhatik.

— Már én föltlenül nem igérném — jegyzé meg az erdélyi ifju, — mert a nőknek szeszélyei vannak, s a bizomány meggyőződésimmal ellenkezhetnek.

— Igen, de ime ő méltósága éppen a mi nézetünköt lelkesül — viszonzá a pesti világfi — s így nem is tudom elképzelni, miben térhetne el nézetem az utasításoktól.

— Miben? hm — ingerkedék a vidor özvegy — tán majd mindjárt a második kérdésben. Mit tart ön a nő emancipációról?

— Semmit — viszonzza a juratus — a magyar nő egyenlő a férfival.

— Képességre és tehetségekre, de nem jogokra — felelt a hölgy — vagy nem botránkoztató-e, hogy a hölgy örökké kiskoru, ha hajadon? ámbár példák mutatják az Oceanon tul a valódi szabadság honában, hogy a hölgy mindenre képes, m re a férfiak, tudományra mint ügyességre.

— E jeleneteket megbámuljuk, de nem szeretjük — monda kedvetlenül Drugeth — valamint undorral fordulunk el a katuskaskodó olasztól.

— Megengedem én — feleselé Arabella — hagyjuk meg a nőt a házi kör azon szakmájában, mit most is kezel, de azért ne tekintsük alárendeltnek, hanem adjunk neki szavat az udvaron kívül is, aztán ne legyen oly egyoldalulag a házhoz kötve.

— Mindenki dolga mellett — vélekedék Édesi, — a kereskedő boltjához, a hivatalnok asztalához van kötve, s a nők sokkal több szabadságot gyakorolnak az udvaron kívül, mint mi, belül pedig az egyedülit.

— Én nem elménckedni akarok — türelmetlenkedék az ingerült grófnő — vagy megcáfoltatást, vagy adják meg önök magukat.

— Ily hatalom foglya lehetni üdvösség — hódola Édesi.

— Én nem adom meg magam — mond komolyan az erdélyi ifju — nem, még tréfából sem. Én hűn buzgólkodom a haladásért, de nem tévutakon, ha a korszellem ösvényén, nem szakadozva, de tömegesen. Fájdalom, hogy a mi kevesen vagyunk, sem birunk egészen egyetérteni, s egyik erre másik arra rángatja a zászlót: mi lenne még, ha egy készületlen sereget is felszabadítánk a befolyásra? Romba dőlünk, nem haladnánk.

— Hagyjuk hát az országos haladást — csitítá őt a grófnő — e helyett haladjunk magunk, mert bizonyos, hogy egyesekből állván a nemzet, így terjed az általános szellem is a korrall; ne mulasszuk el pedig befolyást gyakorolni ez értelemben mindenfelé, a merre birunk, s ha az angol lady kénytelen férje választóinak udvarolni, megteszem én is oly ügyért, mihez ragaszkodom, ha más mód nincs a célt elérni. Én kortes is leszek, de jó nyomát szeretem hagyni leereszkedésemnek.

— Ugy nagysága egyik apostola a miveltségnek, ki térít — mond Drugeth lelkesülve — és ki ne térne meg szavára?

— Diadal, ha ön is zászlónkhoz szegődik — erősíté a grófnő, mára csak az áldomás van hátra. Eljen az unio!

— Eljen a grófnő! — kiálta a két ifju.

— S éljen ne csak a haza támasza, de reményinek bimbaja is — folytatá Édesi, Hedvig felé emelve poharát, — ki pedig már csak erővel óvá magát az elalvástól.

— Holnap tehát szétoszlunk, de Pozsonyban találkozunk — mondá a grófnő — ha ki önök közül feljő, megkeressen, hogy tovább készithessük elő az unio utját.

— Megverne isten a hazát, ha tejes arcu ifjak ülnének tanácsában — dörmögé a praefectus ur, míg a többiek bucsuztak egymástól.

Másnap korán megindult a két vándor utja folytatására.

A praefectus ur nem mulasztá el még az előző este Mőcfalvára átizenni, minő vendég készül a faluba, ámbár nem nevezheté meg, kit fog e kelletlen megtiszteltetés érni.

Ki tehát élt a gyanupörrel, befogatott és látogatóba utazott, minek következtében Édesi Kálmán ur nem talált férfit a faluban a közbirtokosság közül.

Kelletlen tisztét csakugyan azon rendben végzé, mint neki a zámi praefectus megjósolá, azonban csak az illető nejét találta honn s ennek nőcselédeit, kiknek a törvényes utasítás értelmében az idéző okir-tot kézbesítenie nem levén szabad, a községi hatósághoz folyamodott tanúságért, annak jelenlétében a nagy levelet az utcaajtóra felszegezte, s ezen tényálladékról magának bizonyítványt adatott a szerencsére irásttudó előljárók által.

Alig végzé azonban a háziak folytonos gunyolódásai közt ezen hivatlan kellemetlenséget, a mint a falu férfilakossága egymásután előtünezdik egyik s másik sarkon s vizsik őt nagy barátsággal, hogy szinte szétszakíták csupa vendégszeretetből az érte civodó urak, kik nem csak örültek, hogy nem ők kapták az idézetet, de használák az alkalmat egy sereg másolat hitelesítésére.

Mint tudjuk a királyi táblai jegyző törvényes crővel hitelesített másolatokat, s minden birtokos meg volt azon bajjal rakva, hogy a pörnek nem lehetett szükében, így sok másolat a, tehát hitelesítésekre is szüksége volt.

Késő délutánig el volt Édesi foglalva ilyféle hivatalos működésekkel, hanem akkor amugy ősi bőkezűséggel el is látták őt lakomával, hogy soha el nem feledi, mit e helyen mint tárgyunkra nem tartozót érintlenül kell hagyni.

A következő reggel még a kancsók és poharak erdejében lepi meg, s alig volt képes magát a töméntelen új baráttól elszakítani, hogy fontos küldetéséből visszafelé induljon.

(Folyt. köv.)

Heti szemle.

— Folyóirataink szaporodnak (bár csak az olvasók is). Ugyan is Pap L. Ignác előfizetést hirdet ily című hetilapra: „Gyűjtemény a természet, kritika és szépirodalom köréből.“ Megjelenik új évtől kezdve minden vasárnapon. Előfizetési ára egész évre 4 fr. félévre 2 fr. 50 kr. — Werfer Károly kiadásában egy szépirodalmi napilap jelenik meg Berecz Károly szerkesztése alatt. Címe: „Pesti Futár.“

— Werfer Károly pesti vállalkozó kiadó egy képes „Regény és beszély-csarnokot“ kíván megindítani. Már akár képes akár nem képes volna e vállalat, szeretnők ha hosszabb életűvé válnék. A Kisfaludy-társaság által kiadott, és Nagy Ignác által szerkesztett „Külföldi regénytár,“ a Récsi Emil által kiadott „Külföldi regénycsarnok,“ a Friebeisz István által megindított „Legújabb külföldi regénycsarnok“ és Heckenast „Téli könyvtára“ mindannyi rokon vállalatok, melyek korábban szüntek meg, mintsem ohajtottuk, és mielőtt még a „csarnok“ és „könyvtár“ elneveztetését kiérdemelték volna. Hír szerint Werfer ur nálunk eddig példátlan olcsósággal akar kelendőseget szerezni vállalatának.

— Szilágyi István és P. Szathmáry Károly november végeig előfizetést nyitnak 3 új forinttal egy „Szigethi vész-könyv“ cím alatt kiadandó történeti és szépirodalmi albumra, melynek tiszta jövedelmét a marmaros-szigeti leégett egyház és iskolának szánják. Az előfizetési pénzek nevezett tanárokhoz Marm. Szigetre utasítandók.

— Nagy J. magyarra fordította Goethe „Faust“-ját és miként Dux Adolf ur által felolvasott próbákból tudjuk, — meglepő sikerrel, a mi ezen remekműre vonatkozólag nem keveset akar mondani.

— A Kempelen Győző és Lévai József által hirdetett munkákon kívül, Szabó Richard is kiad egy Kazinczy-Albumot, mely 2 fr. 50 kr. o. é. szétküldetik az előfizetőknek. Megjelenik febr. végeig Werfer Károlynál.

— Irodalmunk régi bajnoka Szemeré Pál „Tandithyramb és dalverseny“ című nagy tanköltményével, melyen tizenkét évig dolgozott, elkészülvén, azt sajtó alá készült bocsátani. Nem akarjuk hinni, hogy kiadója ne akadjon!

— Lauffer és Stolp megint új, érdekes munkát adott ki Xántus János Amerikában utazó hazánkfűtől. Ez: „Utazás Kalifornia déli részeiben.“ A szépen kiállított könyvet nyolc színezett könyvomat s ugyanannyi fametszet díszesíti. Díszesíti, mondjuk, mert csakugyan sikerültek. A rajzmagától a szerzőtől van, a nyomás pedig Haske és társától Pesten. Hozzájárul még Kalifornia déli részeinek térképe, a legújabb kútfők után szerkesztve és rajzolva szintén Xántus által, s nyomtatva szintén a fennemlítettéknél. A munka, melyet méltán ajánlhatunk, kemény kötésben 3 frt 20 krba kerül. (P. N.)

— Érdekes és pártolásra méltó vállalatról értesítjük olvasóinkat. Pfeiffer Ferdinand Magyarország koronás királyainak arcképeit adja ki, három nagy lapon, oly formán, hogy az elsőn az Árpád-házból, a másodikon a különféle házakból, a harmadikon a Habsburg-házból származó királyok arcképei lesznek. A vállalat jövő évi márciusban indul meg s minde évharmadban egyegy lap jelenik meg, úgy hogy a királyok arcképcsarnoka egy év alatt teljesen elkészül. A királyok után Pfeiffer ur — ha a közönség részvéte (a mi bizonyosan meglesz) fölbátorítja — Erdélyország fejedelmeinek arcképeit szándékozik hasonló alakban kiadni. Ezeket követnék azután a magyar hadvezérek, országlárok, főpapok sat. arcképei. A vállalat, mint látni, nem csekély mérvű s kiterjed egész történelmünkre. Címe tehát méltán: „Történelmi arcképcsarnok.“ A vállalat tervét a t. c. olvasók közelebb megérthetik a lapunk mai számával szétküldözgetett programmból.

— Magyar új daljáték. Erkel Ferenc karnagyunkon kívül, ki mint halljuk a „Bánk Bán“ dráma után dolgozott szövegre operájával már félig készen van, fia Er-

kel Gyula is ír egy daljátékot azon szövegek egyikére, melyek édes atyjának zenéretevés végett régebben benyújtattak. É fiatal zeneköltő közelebb egy „Nelli hercegnő” című bravour darabbal s az „Álmos” című színjátékhoz írt zenével mutatá be magát, s főkép az utóbbiban igen sikerült s általános elismerést nyert szerzeményt nyújtott.

— A napokban néhány sátras cigány család vándorolt át Magyarországból Erdélybe. A mint Kolozsvár és Torda közt haladnának, egy közülök, magát betegnek tettetve, egy oláh helységben a falusibiróhoz vánszorog, ott leveti magát a földre s rimánkodik mennyre földre, hogy hozzon neki egy ital bort. A bíró megszánja s bor után megy, míg oda jár, a cigány elrabolja pénzét s odább áll vele. A bíró nyomozni kezdi, végre meg is találja a többiek társaságában cigányát, de minden motozása hasztalan, pénze sehol sincs. Történik azonban, hogy egy kenyér egyik szekérből földre hullva ketté reped, s belőle ezüst pénz ömlik ki. Tovább kutatnak s kisért, hogy a szekérrudak, lajtorjafák sat. mind ki vannak furva s bankóval megtöltve. Szemtanu beszél, hogy különösen egy laskanyujtó érdemelt figyelmet, mely arany pénzzel volt tele. Hány szerencsétlenné tett család keserves szerzeménye utazott ily különös módon. A rablók már az illő hatóság kezében várják érdemlett büntetésüket. (K. K.)

— Tisztelettel kérem mindazon t. c. honfitársaimat, kik hazánk különböző városaiban a Kazinczy-ünnep rendezői, részvényesei vagy tanúi voltak, méltóztassanak a végbement bárminemű dicsőítések, színi előadások, lakomák, iskolai ünnepélyek sat. felől a lehető legpontosabb s részletesebb leírást készíteni s azt valamint a felolvasott dicsbeszédeket, költeményeket, s bármi egyéb ide tartozható apróságot is hozzám f. é. december végeig elküldeni. Én egy érdekes **Kazinczy-émlék** minél célszerűbb s izletesebb összeállításán tölem telhetőleg igyekezni fogok s ha ez által némi áldozat nyújtatik nemzetiségünk oltárára, az nem az én személyem, hanem mindnyájunk érdeme lesz. Miskolc, nov. 10-én 1859.

Lévay József.

— Schiller Frigyesnek megülették születési százados emlékünnepe a mivel világot mindegyik fővárosában, tudunkkal Párisban, Londonban, sőt Amerikában is. Nevezetes az, hogy a bécsi cs. kir. orvosi társulat nem akart részt venni ez ünnepélyben, mivel — mint e társulat egy barátja a német orvosi lapban e határozat védelmére kijelenté — „Schiller csak kirurgus volt, s tudtommal nem tagja e társulatnak; mi jogon kívánhatja hát, hogy az ő iránta tekintettel legyen vagy, hogy éppen kitüntesse?”

— Pestmegyei törvényszéki és börtön orvos Dr. Tessényi Zsigmond a budapesti orvosi egyesület tagja, született régi, de elszegényedett magyar nemesi családból Lugoson 1798-ban, mint árva, gyógyszerész segédnek szegődött Aradra, főnöke durvasága miatt azonban ezen pályát odahagyván Pestre jött, hol bölcsészeti és orvosi tanulmányait végezte, mely idő alatt mások tanításából élt, maga tartotta testvérét és anyát. Orvos tudorrá lett 1831-ben s mint kortársai között kitűnő, egy évig a híres Eckstein, 3 évig Stahly Ignác tanárok mellett a gyakorlati sebészi tanszék segédi hivatalt töltötte be, 1832-ben orvosegyetemi, 1842-ben orvosegyetemi taggá választott, 1835-ben Pestmegyei tiszteletbeli főorvosává, később középponti sebészszé nevezetett ki, mely hivatalt ezen minőségben mind addig vitte, míg a kormányzati rendszer változtatásával, az törvényszéki és börtön orvosi állomássá alakítottatott által. Tessényi Zsigmond azon öt jellemek közé tartozott, kiknek életelvök volt: „plus esse quam videri.” Ugyanis, hányan vagyunk kik tudják, hogy ő minden európai mivel nyelvet tökéletesen birt? hányan ismerjük a tudomány minden életre valóbb műveit magában foglaló, válogatott igen gazdag és nagy értékű könyvtárát? hányan hallottuk a tudományok minden ágaiban alaposan kimívelt lelkének

kellemes és tanulságos magány közléseit? Valóban csak kevesen. Ő a tudományokat az öntökéletesedés szempontjából s azok iránti vonzalomból művelte. Olyan volt ő mint egy dus raktár, rakszekrény nélkül. Jellemével nem fért meg a fitogtatás és kitűnési vágy. Fáradsággal és szorgalommal szerzett ismereteit természetes tulajdonának tekintette, s kortársaitól hasonló művelődést tevén fel, azokat uton utfélen másokra reá erőszakolni, fitogtatni, nyegleségnek tartotta. Külsőjének egyszerűsége, lelkének szerénysége, valódi műveltségének és nemes gondolkodásának meggyőződéssé érlelt kifolyásai valának. Utóbbi időkben nagy részben visszavonult, tudományának, hivatásának s családjának élt, míg 1858-ik évben a halál kiragadá az élők sorából. (Orv. Htp.)

— Algírban a kormány faiskolájában, egy igen érdekes fával kísérlet tétetett, mely is tökéletesen sikerült. Ez a Goingamadon, vagyis a Cayennei viaszfa, ez oly viaszt nyújt, mint a minőt a méhek adnak, és használatra is oly célszerű mint ez. Ezen fa ültetése könnyű, és nem igen költséges. Azt állítják, hogy egy ily kinőtt fa-törzs 30—35 kilogramm viaszt ad. A kormány földterületén egy egész hektarnyi földet szándékozik ily fákkal beültettetni.

Temesvári újdonságok.

* Vasárnap f. hó 27-én a helybeli protestans község nagy-gyűlést tartott a presbyterium és a nagy convent megválasztására. Temesvár protestans községe kitudhatólag mintegy ezer személyből áll, de a községi költségek fentartására csupán 85 tag lévén beírva, kérdés támadt, vajjon azon tagok fele képezze e a nagy conventet, vagy szélesebb alapra fektessék a község befolyása; a cs. kir. rendőrfőnök indítványára, ki mint községi tag vett részt a tanácskozmányban határozatott, hogy a képviselőségben mind ama fen említett 85 tag vehessen részt, sőt a tagok száma 100-ig kiegészíthetők, ha netán mégannyian a kivánt tulajdonokkal jelentkezének. Egyébránt mások fog eldönteni, hogy hány tag kívántassék a nagy conventben, miszerint az határozatra képes lehessen. A presbyterium választására mely körülbelül 15 tagból álland, karácson második ünnepe tüzetett ki.

* Azon oláh zsebmetsző, kiről lapunk múlt száma újdonsági rovatában említést tevénk, csakugyan be nem várta, míg a becsukhatása körüli illetékességet tisztába hozták egymás közt a városi hatóság és a rendőrség. Ezen egyén a múlt pénteki hetivásáron ismét lopáson rajta éretett, és ismét a városházra hozatott, a hol egyelőre letartoztatták.

* Színházunkban legközelebb Jekelfalusy, Aranyvári k. a. és Kaiser Ernstné fellépését várjuk; sőt az első már fel is lépett tegnap Luciában.

Igazítás.

Utólagosan igazítást kaptam, hogy az ujabban a közsökös által elfogadott vegytani műszók közt a köneny a német Wasserstoff (nem mint én állítan a Stickstoff) szót jeléli, míg a Stickstoff legyenek hivatik. Ne-hogy magamat zavargó tekintélynek lássam feltolni, elismervén, hogy a magyar vegyészlet az azotum, nitrogen avagy Stickstoffot legyenek, a hydrogenumot, avagy Wasserstoffot ellenben könenynek nevezi, kérem e szócseré elnézését, valamint a nemakarva becsusztott helyettesítését a villansavanyinak (Phosphorsäure) a kénsavanyynal. **Éöttevényi.**

Szerkesztői távirtda.

Rosty Zs. urnak R. Sz. Miklósrá. Megkaptuk az okiratokat és köszönjük. Ha kívánja, egyenesen küldjük oda, a hová szánta.

U. J. urnak Szathmáton. Verseket nem közöl lapunk, — egyebet kérünk.

Kh. E. urnak Brassóban. Várjuk a karácsoni cikket; a levelezés csak akkor szükséges, ha elég tárgy indít reá. A kívántakat küldeni fogjuk, habár kevesebb számmal is.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.